

Стана Ристић

ПРИСТУП ГРАМАТИЧКИМ РЕЧИМА У ЛЕКСИКОГРАФСКОМ И ТЕОРИЈСКОМ РАДУ МИХАИЛА СТЕВАНОВИЋА

1.0. Овај рад се надовезује на рад који је под насловом *Основни принципи Михаила Стевановића у представљању јединица лексичког система* објављен у Зборнику радова са научног скупа посвећеног овом великану наше лингвистике¹. У поменутом раду на основу теоријске и практичне лексикографске делатности М. Стевановића одредили смо и представили опште принципе у његовом приступу јединицама лексичког система. Ове принципе одређивали смо на основу *Предговора* и корпуса из *Речника Његошевог језика*, а њихову битну окосницу засновану на интегралном приступу, на комбинацији синтаксичких и лексичко-семантичких параметара, у раду назначену као синтаксичко-лексички принцип, показали смо на Стевановићевим теоријским промишљањима о природи јединица лексичког система и феномену глаголског рода, као морфолошком, синтаксичком и лексикографском проблему.

1.1. У овом раду ћемо представити Стевановићева теоријска промишљања о синтаксичко-семантичким параметрима за издвајање и лексикографско представљање везника, партикула и предлога и о домену њихове примене у *Речнику Његошевог језика*, који се из већ наведених разлога у поменутом раду, а пре свега због концепције коју је Стевановић осмислио и спровео у тимском раду на овом речнику, може сматрати и речником М. Стевановића.²

¹ В. Ристић 2002: стр.

² О Стевановићевој упорности да се концепција Његошевог речника, коју је он осмислио не мења, посведочио нам је у разговору један од коаутора, данас уважени академик Милосав Тешић, сарадник Института за српски језик САНУ, истичући нарочито Стевановићеву упорност да задржи своју концепцију у обради предлога *на*, иако су неки сарадници указивали на другачија, и по речима наведеног сарадника, чак и боља решења.

1.2. Приступ лексичким феноменима једног синтаксичара и граматичара, какав је био М. Стевановић, сматрамо значајним не само за употпуњавање слике о опусу рада овог свестраног лингвисте и филолога, него и за употпуњавање слике о нашој трдиционалној лексикографији и лингвистици у једном периоду њеног развоја, који Стевановић репрезентује у најбољем смислу.

У поменутом раду смо већ истакли да је Стевановићев лексикографско-лексиколошки приступ језичким проблемима од стране изучавалаца његове делатности до сада остајао у сенци других његових лингвистичких приступа и области којима се бавио, и да је пажња научне и стручне јавности била више заокупљена његовом синтаксичком, граматичком, нормативистичком и дијалектолошком делатношћу³. Уопште овакав однос, карактеристичан и за нашу традиционалну лингвистику, може се правдати тиме што су се лексикографија и лексикологија релативно скоро издиференцирале као посебне лингвистичке дисциплине, и што се лексикографија, као традиционална област примењене лингвистике, код нас до најскоријег времена третирала, развијала и неговала више као стручна и практична него као научна делатност.

Систематско изучавање и те делатности у нашој лингвистици и филологији знатно би допринело историографији наше науке о језику и њеној улози у утемељењу модернијих, савремених токова, чији се зачеци често и неоправдано приписују новијим датумима и другим, углавном страним лингвистичким срединама.

2.0. У овом раду покушаћемо да у још једном сегменту Стевановићевог лексикографско-лексиколошког рада представимо део те традиције, који је подједнако важан као и поменуте области његове делатности на којима се до сада више инсистирало. Стевановићево предано залагање на установљењу општих принципа у приступу лексичким јединицама и спровођењу тих принципа као правила у лексикографској обради, како смо у поменутом раду делимично и показали, сврставају га међу значајне представнике не само наше традиционалне лексикографске праксе, него и њене лексиколошке теорије.⁴ Његово инсистирање на

³ Овакав однос показују и два пригодна текста посвећена Стевановићу и његовом раду: Пецо-Станојчић 1973: 1-7 и Станојчић 1991: 1-4. У њима се истичу дијалектологија, општа лингвистика и синтакса, као области које обележавају различита раздобља у раду М. Стевановића. У књизи Ћупића у посебном поглављу фактографски је представљен Стевановићев рад на лексикографским и уредничким пословима (Ћупић 2000: 126-132).

⁴ О важности установљења општих принципа, параметара и њиховог доследног спровођења у лексикографском раду и системској лексикографији, као и о лексикографском метајезику в. Ристић 2001 и 2001а.

представљању синтаксе у лексикографији сврстава га у претече језичких посленика модернијих усмерења који се данас у руској лингвистици препознају као представници теорије интегралног описа језичких јединица.⁵

2.1. Ово његово опредељење реализовано више у теоријским промишљањима него у лексикографском раду, евидентно је и у критичкој оцени лексикографске праксе свога времена. Принцип представљања синтаксе у лексикографији, као усвојени принцип наше лексикографске праксе, по Стевановићу не остварује се у многим сегментима, а нарочито у представљању граматичких, функцијских речи: прилога, предлога, везника, речца и узвика. Маркирање јединица овог типа ознаком врсте речи јесте оправдан лексикографски поступак у представљању синтаксичке деривације и раздвајања истих или сличних јединица на основу њихових различитих функција. Међутим, ово је само један од захтева за синтаксички приступ у њиховој лексикографској обради, а и тај захтев се, по Стевановићу, често не примењује на задовољавајући, доследан начин.

2.2. Значај синтаксичког приступа управо се показује на примеру обраде граматичких речи, зато што оне, по Стевановићу, немају свога значења, па се у речнику представљају само њихове функције, на основу којих се најчешће једино могу одредити разлике између сличних врста речи: прилога и придева, прилога и предлога, везника и партикула (нпр. речи *где, кага, како, уколико* зависно од функције могу бити прилози или везници; затим речи *близу, насупрош, њосле, њре* по функцији могу бити прилози и предлози, при чему се уз синтаксички параметар функције као диференцијалан јавља и параметар акцентованости (кад су у питању прилози), односно неакцентованости (кад су у питању предлози) (Стевановић 1982: 290-291).

2.3. Улога функције у реализацији значења многих лексичких јединица, истакнута код Стевановића, и у савременој лексикографији и лексикологији постулира синтаксичке параметре, чија се важност, зависно од врсте и типа речи, мора одређивати у констелацији других параметара: морфолошких, семантичких, прагматичко-когнитивних и функционално-стилских. Међутим, у Стевановићевим разматрањима, бар кад су у питању граматичке, функцијске речи, позивањем само на синтаксичке параметре а запостављање других, често доводи до једностранних или контрадикторних закључака, а у лексикографском раду и до нетачности и недоследности, што се нарочито види и у представљању јединица исте врсте речи у Његошевом речнику.

⁵ О интегралном приступу језичким феноменима в. Апрејан I, II 1995 и 1995а.

3.0. То је евидентно у Стевановићевом приступу везницима, па ћемо најпре размотрити његова теоријска разматања ове врсте речи и начин њихове обраде у Његошевом речнику.

3.1. Поричући било какво значење код везника, Стевановић истиче да се они морају разматрати у склопу јединица које везују (Стевановић 1988: 53). Употреба истих везника у различитим реченицама, без обзира на њихово порекло⁶, и у паратакси и у хиопотакси заснива се на семантичкој сродности тих по синтаксичком односу различитих реченица, а не на сродности значења самих везника (Исто, 66), што аутор показује на примеру везника: *īge, како, каg, īoшīo, док, неīo, а, и, īа (īак), зайo, īшeк*. Зато би, по овом аутору, дефиниција везника требало да показује њихову функцију, и не да назначује да је реч о супротном, концесивном и сл. везнику; у питању су таква значења реченица у којима се дати везници јављају. Једино би се за везник *јер* могло казати да је узрочни, јер је својом употребом, за разлику од других везника, везан само за узрочне реченице.⁷ Одсуство значења везника показује се и на примеру везника *га* (који се јавља у свим типовима зависних реченица) и на примеру везника *а* (који се јавља као везник супротних, копулативних и динсјуктивних реченица (Стевановић 1982: 294-296)).⁸ Међутим, у претходно поменутом раду када се осврће на везник *га*, Стевановић поред функције истиче и значење овог везника, независно од од значења реченица у којима се овај везник употребљава. Тако, по Стевановићу, у основи **значања** и функције везника *га*, реализују се три **значања** (истакла С. Р.): потврдно значење, које остварује у функцији везе напоредних реченица, и преводи се са *īако*; затим потврдно значење које се преводи са речцом *га* или *јесī* и које се јавља у функцији везивања индикативних реченица; и најзад, модално, првобитно императивно значење, које се јавља у функцији свих модалних реченица, осим финалних (Стевановић 1988: 61).

⁶ Контрадикторан је и Стевановићев став о пореклу речца, партикула и везника. Заблуду да речце не чине посебну врсту речи Стевановић тумачи чињеницом да су многе од њих по пореклу и по своме облику прилози или везници (Стевановић 1982: 294-296). С друге стране, у разматрању везника, који, по њему немају своје значење, истиче њихово порекло од партикула и да је то разлог што се у савременом језику многи везници употребљавају као партикуле, што је случај и са везником *га*: „Један везник, ма којег порекла изворно био, оно што је сад – постао /је/ преко функција које у језику имају партикуле ... био /је/ партикула, речца” (Стевановић 1988: 60).

⁷ У Његошевом речнику и у Речнику МС овај везник се јавља и у односно-узрочним и упитним реченицама.

⁸ Ова вишезначност, како истиче Стевановић, или се пренела са консекутивних и намерних на све друге реченице, а у наведене из независних реченица (што је став Мусића), или је преко императивног *га* прешло у све модалне реченице (што је став Белића). За Стевановића је прихватљивији Белићев став (Стевановић 1982: 294-296).

3.2. Неки од наведених ставова изнетих у разматраним радовима М. Стевановића, примењени су и као принципи у обради везника у Његошевом речнику. Тако се у овом речнику везници маркирају граматичким квалификатором, па иако се дефинишу на основу функције по обрасцу: „*сјољни знак везе ...*”, налазили смо и дефиниције у којима се истиче њихово значење, типа: „*веза узрока за њоследицу ...*”, „*... њоследични (везник): њришом, њшим*”. У дефинисању везника у овом речнику комбинује се описна дефиниција са синонимском (на чему се оправдано принципски инсистира у нашој традиционалној лексикографији), међутим, некада се даје само синонимска дефиниција, која се иначе не препоручује, нарочито у обради граматичких речи.

Максимална примена наведених принципа у обради граматичких речи остварена је у обради лексичке јединице *га*. У Његошевом речнику, као и у речнику САНУ, везник *да* и речца *да* дате су као посебне одреднице, као хомоними, што и одговара реализованим значењима ових јединица у Његошевом језику. Начин дефинисања везничких значења, представљених у 9 тачака, такође се може сматрати узорним у односу на правила која Стевановић истиче у разматраним радовима. Значењима претходи заједничка дефиниција: *сјољни знак за везивање зависних реченица са ујравним: 1. њоследичних ... 2. намерних: како би, не били ... 3. свих врста изричних ... 4. њојодбених. ако, у случају да ... 5. дојусних: макар да ... 6. временских: како, ојкако, ојкад ... 7. начинских ... 8. узрочних ...: шјо и 9. с њрезентјом замењује инфинитив*. Речца *да* (наглашени облици) представљена је у 7 значења, и то на следећи начин: речца **1.** *за одобравање, њошврду ... 2. а.* (у служби императивне рече) *на њочетјку уметнујих реченица с глајолима: рећи, казати, видети и сл.: нека ... б.* импер. *за њодсјицање: нека ... в.* *за зајовеси, забрану ... г.* *за изражавање жеље: нека ... 3. речца за изражавање чуђења, дивљења ... 4. у њишањима (обично са ујишном речцом „ли”) ... 5. у корелацији са заменицама, њрилозима, везницима и с њонављањем глајола: нека ... 6. њри њрисећању, указивању на нешјо ... 7. без акценја и без икаквој значења, за дојуну броја слојова у сјиху.*

Међутим, код лексичке јединице *а* која је у Речнику маркирана као везник, не издвајају се у посебне одреднице акцентовани хомоними – партикула *а* и узвик *а*, него се те јединице представљају као посебна значења полисемне структуре везника, што је недоследан лексикографски поступак у односу на претходни пример, и што није у складу са Стевановићевим теоријским инсистирањем на функцији као најбитнијем параметру у издвајању и представљању граматичких врста речи. Везничка функција ове лексеме представљена је у 5 основних

значања, у оквиру којих су издвајана посебна подзначања **везника а** у **функцији речце**, чији се синонимни делови дефиниција идентификују следећим речцама (партикулама): *међушим, њак, већ, само, бар, макар, чак, шивавише*. У даљем одређивању значења ове лексичке јединице, посебно су истакнуте ова и друге функције: под значењем **б.** речца **а.** за *нарочијо испицање њојма ... : и њо, баш, ујраво ...* ; **б.** за *скрењање њажње ... за изражавање чуђења, изненађења ... за њодспицање, императивно: де, дела, хајде ...* ; **г.** узвич. речца за *указивање на оно шњо ће се рећи: ња, а* под значењем **7. узв.** за *дозивање: хеј, о.*

3.3. Недоследности наведеног типа у примени постулираних принципа, било Стевановићевих, било преузетих из постојеће лексикографске праксе, евидентне не само код Стевановића у Његошевом речнику, него и у другим нашим савременим речницима⁹, представљају честе и озбиљне слабости наше лексикографије. Оне често не проистичу из недостатка правила или њиховог непознавања, па чак ни из недостатности одговарајућих правила, него из недовољне бриге о системности која се заснива не само на добром познавању лексичких система и правила него и на доследној примени тих правила. Тако је за обраду лексеме *а* у Његошевом речнику као модел могла да послужи обрада ове лексеме у Речнику САНУ, у коме је она представљена у три посебне одреднице, и то као: *везник, речца и узвик*, тим пре што се Стевановић у својим теоријским разматрањима позива и на нашу лексикографску праксу, коју често с правом критички оцењује.

4.0. Критички Стевановићев став према лексикографској пракси свога времена дат је и у оцени приступа речцама, партикулама. Уз оцену у свом теоријском и лексикографском раду, Стевановић даје и предлоге и решења за издвајање ове врсте речи од хомонимних јединица, што ћемо у наредном излагању представити.

4.1. Руководећи се важношћу функције и у представљању партикула, он је лексикографску праксу неиндетификовања и неиздвајања у посебне одреднице ове врсте речи оценио као заблуду, а примере њиховог представљања у речницима као прилога (нпр. *ваљда* и *сијурно*), и као велику грешку. Речце се од прилога, како истиче Стевановић, разликују и по томе што се њихова функција наглашава паузом која се остварује у говору, а зарезима назначује у писању (Стевановић 1982: 291). Тако су у Његошевом речнику, с правом, само као речце обрађене следеће јединице: *ага, аферим, бар (барем), бре,*

⁹ На исти начин, само као једна одредница, и у Његошевом речнику и у Речнику САНУ урађена је лексичка јединица *и*, чиме се, такође, потврђује недоследност у нашој лексикографији.

баи, боїме, ваїда, дакле. Речце *ево* и *ено* дефинисане су само као показне речце, док је за речцу *еїо* представљена и њена полисемна структураје: **ето** речца **а.** *за скреїање їајсње на одређено биће, їредмеї, їојаву у близини и на оно шїо им се їрїїсује ... б.* *їособно за указивање на оної ... шїо је ближе лицу коме се обраїамо ... в.* *у служби їаїола даваїи или узейи у имїераїиву.*

4.2. Иако Стевановић на теоријском плану истиче значај функције за издвајање партикула од хомонимних јединица друге врсте речи (прилога, узвика, везника и др.), сам појам функције партикула у његовом разматрању није јасно одређен. Та неодређеност нарочито долази до изражаја у начину представљања ових јединица у Његошевом речнику, што поред наведеног примера показних речца, показује и начин обраде лексичке јединице *већ*. Лексема *већ* је у Његошевом речнику представљена као прилог са 5 значења; четири значења су временског карактера, а пето количинско значење је представљено синонимском дефиницијом овако: *їош (4), више (2б)*; исп. *веће (2а)* и потврђено јепримером: - На поклон ти стотина дукатах/ и три хата под златна пусата; / *їош бих дао да би већ имао.* Пример показује да јединица *већ* није прилог него речца, и да ју је зато требло дати као посебну одредницу, као и везник **већ**. У Речнику је овај везник представљен по већ наведеним правилима која је Стевановић истицао, па и начин његове обраде може се узети као пример добре примене тих правила и типских дефиниција: **1.** *сїоїни знак везе чеїа суїроїної иза одрїчне реченице ... а.* *кад се казује шїа долази умесїо оноїа шїо се їориче: неїо ... б.* *кад се нешїо изузима: сем, осим, изузев, једино ... 2.* *знак везе їоследице која їроисходи из їреїходної: заїо, їа заїо.* За правилну обраду и ових лексичких јединица у смислу раздвајања хомонима у посебне одреднице (прилог, везник и речца), могао је да послужи начин њихове обраде у Речнику САНУ.

4.3. Неке лексичке јединице у Његошевом речнику имају двоструку граматичку квалификацију, што у многим случајевима није оправдано, јер су у питању само речце. Нпр: **ано** везн. - речца; **збиљски** прил. и речца, а синонимно **збиља** представљено је на следећи начин: **1.** прил. *озбиљно, сїварно ... 2.* речца *уистїину, сїварно*, иако се у оба издвојена значења ради о речци; **збогом** прил.- речца *за їоздрављање їри расїанку, до виђења.* Да критеријуми за функцију - значење речца нису одређени ни у теоријским разматрањима ни у речничкој обради, показују нарочито примери из Његошевог речника оних партикула које су одређене као друге врсте речи: **де** као узвик за подстицање, **исто** и **иначе** као прилози; **е** је урађено само као везник, а под тачком **5.** обично

акцентовано (е) *узвик за изражавање разних душевних стања и расиположења: а. мирење с невољама ... б. разочарења ... в. усхићења, радосији.*

4.4. Стевановићево инсистирање само на синтаксичким параметрима у приступу граматичким речима, показује своје недостатке нарочито у одређивању партикула, које своју функцију – функцију модификације реализују на прагматичком плану, у модалном делу исказа. Ова функција није усмерена ни на један синтаксички члан, него на пропозицију исказа, па зато и нема синтаксичких, формалних показатеља своје усмерености на синтаксичком плану. Њих треба тражити на комуникативном, прагматичком плану, где се осим изговора (акцента и паузе), на које се, као што смо показали позива и Стевановић, релевантни јављају и елементи комуникације (учесници, ситуација и садржај), као и односи међу њима. Неке информације о овим елементима комуникације, као што показују наведени примери из Његошевог речника, нашли су места у дефиницијама хомонимних граматичких речи, у којима се одређује њихово значење. Међутим, они се у Стевановићевом приступу граматичким речима не узимају као параметри ни кад су „упаковани” у зону семантичке обраде, јер је Стевановићев полазни став да граматичке речи немају свога значења.

4.5. Руковођење само синтаксичким параметрима и неуважавање других наведених параметара, уноси у Стевановићев приступ партикулама приличну неодређеност, и на теоријском и на лексикографском плану, а често и погрешна и контрадикторна решења, што је евидентно и у издвајању партикула од везника (Стевановић 1982: 296). Неодређеност функције партикула и одрицање њиховог значења у полазним ставовима, као и њихова сличност по облику и заједничко порекло са везницима, контрадикторно представљено код Стевановића (в. нап. б), учинили су да нека питања у Стевановићевом приступу партикулама, и на теоријском и на практичном лексикографском плану, остану отворена баш у смислу њиховог статуса у лексичком систему и издвајања у посебне одреднице у речничкој обради. Међутим, некозистентност Стевановићевог синтаксичког приступа партикулама, па и другим врстама граматичких речи, умањују друге језичке чињенице, на које се овај врсни познавалац језика позива у својим промишљањима и у практичној делатности. Мислимо пре свега на чињенице из сфере значења, које, и кад се не узимају као параметри, допуњавају Стевановићев синтаксички приступ. Због тога се и овај његов приступ граматичким речима, као и приступ другим језичким и лексичким феноменима разматран у нашем поменутом раду, може

идентификовати као синтаксичко-семантички. Семантичке информације у дефиницијама партикула, осим наведених примера, могу се из Његошевог речника потврдити и примером обраде партикуле **дакле**, која се дефинише као *речца која уиућује на њослегицу оноја шџа је раније речено или закључак који се из шџоја изводи: љрема џооме, сџџоја, онда, значи, оџуд* (в. и наведени пример обраде речце *га* т. 3.2).

5.0. Конзистентност Стевановићевог синтаксичко-семантичког приступа најбоље се потврдила у приступу предлозима и њиховој обради у Његошевом речнику.

5.1. Окосницу у приступу предлозима чини типска обрада чија су правила, утврђена у теоријским разматрањима, доследно примењена у пракси. Тако се у обради предлога, уз назнаку врсте речи, лема проширује и информацијом о падежу с којим се одговарајући предлог јавља. Значење се такође типски дефинише, па одређени предлог нешто „означава”, односно „има значење” или се употребљава „за означавање”. Код многих предлога основна компонента значења одређује се према функцији коју предлог има у реченици, па предлог „има значење одричних глагола”, или се „употребљава у заклетви”, или „као допуна глаголу”, или „као ознака допуне за намену” и сл. Ако су значења различитих предлога иста (што је врло ретко), не даје се само сининимска дефиниција, него описна, са обавезном знаком падежа, а тек на крају се наводе синоними. Исто тако у правилима за обраду предлога истиче се да треба представити све случајеве кад се предлог с једним истим падежом јавља у различитим функцијама, одредбама или допунама, што је у Његошевом речнику и учињено, нпр. код предлога *за* који се с акузативом употребљава у најразличитијим функцијама (Стевановић 1982: 292-294). Нестандардне или дијалекатске употребе одређеног предлога са неким другим, а не уобичајеним падежом, издвајају се у посебна значења. Сви ови захтеви за лексикографску обраду предлога, засновани на синтаксичким принципима у теоријским разматрањима Стевановића, максимално су испуњени у представљању предлога у Његошевом речнику. То показује и пр. обраде предлога **на**: предл. с ак. (гдекад стиха ради и с ген.) и лок. **1. а.** с акуз. *огређује ѓорњу љовришину нечеја ... камо ко или шџа смера или досјева ... г.* с лок. у акузативној функцији: у функцији *гаџој у џачки 1а*, или **2. а.** лок. *огређује ѓорњу ... сџрану ... ѓде се шџо налази ... б.* с акуз. дијал. у локативној функцији: у функцији *гаџој у неџсредно љреџходној џачки 2а*. Више функција овог предлога с једним истим падежом, са акузативом, такође је детаљно показано, нпр.: **4. а.** с акуз. *огређује љредмеџ ... на који се нешџо ослања*; **5. а.** с акуз. *огређује џиљ ...*; **6. а.**

с акуз. *уѝоѝребљава се за одређивање намене и замене: за* (показана је и синонимија с предлогом *за*) и сл. Синтаксички принцип је у основи и груписања следећих значења предлога *на*: **11.** према основном значењу употребљава се у разним одредбама и допунама језичких јединица: **а.** *одређује време* - с акуз. *1) дан и ѝодишње доба ... 3) казује у које доба дана, у које време, када уоѝишѝе ...*; **в.** с акуз. *одређује начин*; **г.** с лок. и дијал. с акуз. у функцијама локатива - *одређује околносѝ* итд. Сининимија предл. *на* са другим предлозима представљена је у посебној тачки под бројем **12.** у свом основном значењу с акуз. таође често има значење појединих предлога и то: **а.** *за*; **б.** *ка, ѝрема ... е.* *са ... ж.* с лок. и акуз. у и сл., а прилошки изрази (предлошко-падежне везе): *на аманеѝ, на вјеру, на враѝи, на чеѝири сѝѝране, на чудо* и др. издвојени су у завршном делу речничког чланака и упућени на основне речи, на следећи начин: *в. изр. ѝод основним речима.* У Речнику САНУ овај предлог се дефинише такође типски, са речју „одређује”, али у груписању његових значења – функција преовлађује семантички принцип, па се дају најпре под римско један заједничка значења - функције овог предлога са акузативом и локативом, а затим под два значења само са акузативом, а под три значења само са локативом. Прилошки изрази се не издвајају него се неки од њих дају у оквиру основних значења, а не издвајају се у посебни део речничког чланка ни значења синонимна са другим предлозима.

ЛИТЕРАТУРА

- Апресјан I 1995 Апресјан Ю. Д., *Лексическая семанѝика, синонимические средсѝтва языка*, Школа „Языки русской культуры”, Издательская фирма „Восточная литература” РАН, Москва.
- Апресјан II 1995а Апресјан Ю. Д., *Инѝеѝральной оѝисание языка и сисѝемная лексикоѝрафия*, Школа „Языки русской культуры”, Москва.
- Пецо - Станојчић 1973 Пецо Асим - Станојчић Живојин, Уз јубилеј професора Михаила Стевановића, *Јужнословенски филолоѝ XXX, св. 1-2*, Београд, 1-7.
- Речник МС (и МХ) *Речник срѝскохрваѝскоѝа књижевноѝ језика*, Матица српска, Нови Сад.
- Речник САНУ *Речник срѝскохрваѝскоѝа књижевноѝ и народноѝ језика*, Институт за српски језик САНУ, Београд.

- Ристић 2001 Ристић Стана, Лексикографски метајезик и српска дескриптивна лексикографија, *Научни сасијанак славистија у Вукове дане 31/2*, Београд (рад у штампи).
- Ристић 2001a Ристић Стана, Информације о граматичкој и лексичкој спојивости у дескриптивном речнику, *Наш језик XXXIV/1-2*, Београд, 131-140.
- Ристић 2002 Ристић Стана, Основни принципи Михаила Стевановића у приступу јединицама лексичког система, Зборник са научног скупа, ЦАНУ, Подгорица.
- Станојчић 1991 Станојчић Живојин, In memoriam, Михаило Стевановић (3. IV 1903 - 14. I 1991), *Јужнословенски филолоџ XLVII*, Београд, 1-4.
- Стевановић - Бошковић 1954 Стевановић Михаило и Бошковић Радосав, *Рјечник уз њјесничка гјела П. П. Њејоша*, Просвета, Београд.
- Стевановић 1982 Стевановић Михаило, Синтакса у лексици, *Лексикографија и лексикологија*, зборник реферата, Београд - Нови Сад, 289-296.
- Стевановић 1983 Стевановић Михило, *Речник језика Пејџра II Пејџровића Њејоша*, књига прва, Београд.
- Стевановић 1984 Стевановић Михаило, Од потреба до могућности нормирања речника савременог српског књижевног језика, *Лексикографија и лексикологија*, зборник радова, Матица српска - Институт за српскохрватски језик, Нови Сад - Београд, 175-180.
- Стевановић 1987 Стевановић Михаило, *Вук у своме и нашем времену*, Матица српска, Нови Сад.
- Стевановић 1988 Стевановић Михаило, *Сјудује и расјраве о језику*, Универзитетска ријеч, Никшић.
- Ћупић 2000 Ћупић Драго, *Живој у знаку науке - Михаило Стевановић (1903-1991)*, Унирекс, Београд.

Stana Ristić

APPROACH TO GRAMATIC WORDS IN LEXICOGRAPHIC AND
THEORETIC WORK OF MIHAILO STEVANOVIĆ

S u m m a r y

On basis of theoretic and lexicographic work of Mihailo Stevanoviæ, his approach to grammar words: conjunctions, particules and prepositions has been presented in this paper. Essential properties of this approach, too, are based on the request of presenting the syntax, grammar in the vocabulary, which, as demonstrated in the paper, is achieved in observed segment of Stevanoviæ's activity, as a syntactic-semanthic principle. Irrespective of pointed imperfections and inconsistencies of this approach from the standpoint of the development of linguistic science in present time, Stevanoviæ's syntactic-semanthic approach may be considered modern in time in which this outstanding philologist and linguist had lived and worked; in historiography of our science of language such approach lists him among the pioneers of modern theories of integral orientation in studies of linguistic phenomena.